

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Борідко О. Р.

асистент кафедри української мови
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID ID: 0009-0006-3455-656X

У сучасній системі вищої освіти розвиток критичного мислення студентів є однією з ключових цілей навчального процесу. Критичне мислення сприяє формуванню здатності аналізувати інформацію, оцінювати аргументи та приймати обґрунтовані рішення, що є необхідними навичками для професійної діяльності та соціальної взаємодії в умовах інформаційного суспільства. Одним з ефективних засобів розвитку цих компетенцій виступає академічне письмо, яке передбачає систематичну роботу з текстом, логічне структурування думок та аргументацію позицій.

Академічне письмо не лише формує навички формулювання ідей, але й стимулює аналітичне та рефлексивне мислення студентів. Процес створення наукового тексту вимагає від студентів критичного підходу до джерел інформації, оцінювання достовірності даних та здатності вибудовувати власні аргументи на основі доказів. Таким чином, навчання академічного письма не обмежується опануванням техніки написання, а виступає інтегративним інструментом розвитку мисленнєвих і комунікативних компетенцій, що є фундаментальними для академічної та професійної успішності.

Отже, дослідження взаємозв'язку між академічним письмом і розвитком критичного мислення студентів набуває особливої актуальності, оскільки дає змогу виявити ефективні методики навчання та створити умови для всебічного розвитку інтелектуального потенціалу молоді.

Ключові слова: академічне письмо, критичне мислення, когнітивні компетенції, студентська освіта, аналітичне мислення, рефлексивне мислення, навчальні практики, розвиток навичок, освітні методики, вища освіта.

Boridko O. R. Academic writing as a means of developing students' critical thinking

In the modern higher education system, the development of students' critical thinking is one of the key objectives of the learning process. Critical thinking contributes to the formation of the ability to analyze information, evaluate arguments, and make reasoned decisions, which are essential skills for professional activity and social interaction in the context of the information society. One of the most effective means of developing these competencies is academic writing, which involves systematic work with texts, logical structuring of ideas, and the argumentation of positions.

Academic writing not only develops the skills of formulating ideas but also stimulates students' analytical and reflective thinking. The process of creating a scientific text requires students to adopt a critical approach to information sources, assess the reliability of data, and construct their own arguments based on evidence. Thus, learning academic writing is not limited to mastering the technical aspects of writing; it serves as an integrative tool for developing cognitive and communicative competencies, which are fundamental for academic and professional success.

Considering the above, the study of the relationship between academic writing and the development of students' critical thinking becomes particularly relevant, as it allows for the identification of effective teaching methods and the creation of conditions for the comprehensive development of young people's intellectual potential.

Keywords: academic writing, critical thinking, cognitive competencies, student education, analytical thinking, reflective thinking, learning practices, skill development, educational methods, higher education.

Вступ. Сучасна вища освіта перебуває під впливом глобалізаційних процесів, стрімкого розвитку інформаційних технологій та трансформацій професійних стандартів, що значною мірою змінює вимоги до компе-

тентностей випускників. У цьому контексті розвиток критичного мислення стає ключовою освітньою метою, оскільки воно забезпечує здатність аналізувати складні інформаційні потоки, оцінювати обґрунтованість

аргументів, виявляти логічні суперечності та приймати раціональні рішення. Критичне мислення виступає фундаментом не лише академічної діяльності, але й професійної підготовки та соціальної адаптації у швидкозмінному світі.

Одним з найбільш ефективних засобів формування критичних когнітивних компетенцій є академічне письмо, яке інтегрує знання, аналіз інформації та аргументацію у процесі створення наукового тексту. Академічне письмо не обмежується механічним відтворенням матеріалу або опануванням граматичних норм – воно передбачає активну когнітивну діяльність, у якій студент аналізує джерела, порівнює різні підходи та формує власні позиції, ґрунтуючись на логіці та доказовій базі. Це стимулює розвиток метакогнітивних процесів, таких як планування, самооцінка та рефлексія, що є критично важливими для формування здатності до самостійного мислення.

Важливість дослідження взаємозв'язку між академічним письмом і критичним мисленням визначається сучасними освітніми стандартами, орієнтованими на компетентнісний підхід. Виявлення ефективних методик навчання письма дає змогу створити освітнє середовище, яке сприяє глибокому засвоєнню знань і формуванню аналітичних навичок, необхідних студентам для професійної та соціальної реалізації. Таким чином, вивчення потенціалу академічного письма як інструмента розвитку критичного мислення є актуальною науковою проблемою з високою практичною значущістю для вдосконалення сучасного освітнього процесу.

Методи та методики дослідження. Дослідження впливу академічного письма на розвиток критичного мислення студентів побудовано на комплексному методологічному підході, що поєднує теоретичний аналіз із емпіричними дослідженнями. Методологічною основою роботи є сучасні концепції когнітивної психології, педагогіки вищої школи та теорії критичного мислення, які визначають навчання академічному письму як активну когнітивну діяльність, що стимулює аналітичні та рефлексивні процеси. Такий підхід передбачає розгляд академічного письма не

лише як формального засобу опанування текстової компетенції, але й як інтегрованого інструменту розвитку мисленнєвих і метакогнітивних навичок студентів, здатних до самостійного аналізу інформації та аргументованого формулювання висновків.

Емпірична частина дослідження передбачає поєднання кількісних та якісних методів, що дає змогу оцінити як об'єктивні закономірності, так і суб'єктивний досвід студентів. Аналіз письмових робіт студентів забезпечує виявлення рівня логічної структури текстів, аргументативності та глибини критичного осмислення матеріалу, тоді як спостереження за навчальним процесом дає змогу оцінити динаміку формування когнітивних компетенцій у процесі виконання письмових завдань. Вивчення думок студентів через анкетування та опитування забезпечує доступ до їхнього суб'єктивного сприйняття академічного письма та власних когнітивних досягнень, що є важливим для комплексного розуміння розвитку критичного мислення.

Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою статистичного аналізу для виявлення кількісних закономірностей та контент-аналізу для оцінювання якісних характеристик письмових робіт. Поєднання кількісних та якісних методів дає змогу створити цілісну картину впливу академічного письма на розвиток критичного мислення, що забезпечує наукову обґрунтованість висновків та їхню практичну значущість для вдосконалення освітніх програм.

Таким чином, застосована методологія забезпечує комплексне дослідження взаємозв'язку між академічним письмом і критичним мисленням студентів, даючи змогу виявити ефективні навчальні практики та створити науково обґрунтовану основу для розвитку когнітивних компетенцій у вищій освіті.

Результати. Результати проведеного дослідження підтверджують, що академічне письмо виступає дієвим механізмом активізації та розвитку критичного мислення у студентів. За твердженням Т. Хачумян, ключовими компонентами критичного мислення є здатність аналізувати інформацію з різних джерел, оцінювати її достовірність, точність та реле-

вантність для розв'язання конкретної проблеми; логічно й структуровано висловлювати власні ідеї, аргументовано обґрунтовувати свою позицію, розпізнавати суперечливі дані та судження, виявляти й виправляти помилки в аргументації інших, а також критично оцінювати власні висновки [7, с. 221].

Аналіз письмових завдань студентів показав суттєві відмінності у рівні аргументованості висловлювань, структурованості та глибини аналізу між тими, хто систематично практикував академічне письмо, і тими, хто мав мінімальну письмову практику. Письмові роботи першої групи вирізнялися більш чітким логічним зв'язком між тезами та доказами, а також більш усвідомленою оцінкою джерел інформації, що свідчить про розвиток ключових компонентів критичного мислення під впливом письмової практики.

Ці результати перебували в узгодженні з позиціями українських дослідників, які акцентують увагу на когнітивних аспектах академічного письма. Так, М. Козолуп, М. Кокор та Р. Савчинський у порівняльному дослідженні академічного письма студентів з України та Польщі зазначають, що письмові практики мають безпосередній зв'язок з пізнавальними процесами студентів та сприяють формуванню вміння аналізувати, синтезувати та критично оцінювати інформацію, що є невід'ємними складовими частинами академічної компетентності. У контексті цього дослідження студенти, які активно залучалися до написання академічних текстів в межах навчального курсу, демонстрували значно вищі показники аналітичного мислення, що підтверджує позитивний вплив письмової діяльності на розвиток критичних когніцій [3, с. 352–370].

Підтримку цим висновкам надають й інші українські науковці, які розглядають академічне письмо у ширшому педагогічному дискурсі. Зокрема, Л. Гладченко та А. Славкова в роботі про академічне письмо в культурі академічної доброчесності підкреслюють, що практика написання наукових текстів не тільки сприяє культурі дотримання норм академічної діяльності, але й стимулює студентів до критичного осмислення навчального матеріалу та відповідального ставлення до вико-

ристання аргументів і джерел інформації [1]. Цей аспект особливо важливий, оскільки розвиток критичного мислення передбачає усвідомлену оцінку контексту, джерел і наслідків висловлених тверджень, що безпосередньо реалізується через вправи з академічного письма.

Крім того, результати анкетування студентів підтвердили високий рівень усвідомленості щодо ролі академічного письма у формуванні критичного мислення: більшість респондентів зазначила, що регулярні письмові завдання спонукають їх переосмислювати інформацію з різних джерел, порівнювати альтернативні позиції та вибудовувати власні аргументовані висновки. Це узгоджується з ширшими педагогічними тенденціями, описаними українськими дослідниками критичного мислення, які підкреслюють важливість інтеграції рефлексивних і аналітичних компонентів у навчальний процес. Зокрема, О. Савчук та І. Єгорова визначають критичне мислення як педагогічну категорію, що включає здатність аналізувати інформацію, обґрунтовувати позиції та ухвалювати обґрунтовані рішення, наголошуючи на необхідності активних навчальних стратегій для його розвитку [6, с. 352–370]. У контексті нашого дослідження це дає змогу розглядати академічне письмо як одну з таких активних навчальних стратегій, що ефективно стимулює розвиток критичних когнітивних навичок.

Сучасні українські наукові дослідження підтверджують вагому роль академічного письма у формуванні критичного мислення в умовах оновлення змісту вищої освіти. Зокрема, Т. Левченко та Л. Шимченко у статті «Академічне письмо як компонент професійної підготовки здобувачів вищої освіти» акцентують увагу на тому, що опанування академічного письма сприяє розвитку здатності студентів до логічного структурування матеріалу, чіткого формулювання думок та побудови аргументованих висновків. Автори підкреслюють, що робота з науковими текстами стимулює аналітичне мислення, оскільки вимагає не лише відтворення інформації, але й її осмислення, інтерпретації та критичної оцінки [4, с. 101–106].

Важливий аспект розвитку критичного мислення розкривається і в дослідженні А. Петрасової та А. Химинець «Критичне мислення та школа XXI століття», де наголошується на необхідності впровадження активних освітніх практик, що сприяють формуванню аналітичних та рефлексивних умінь. Науковці зазначають, що критичне мислення формується через діяльність, яка передбачає аналіз альтернативних позицій, оцінювання достовірності інформації та побудову власної аргументованої позиції. У цьому контексті академічне письмо розглядається як ефективний інструмент реалізації таких підходів, оскільки воно інтегрує процеси мислення, мовлення та рефлексії в єдину когнітивну діяльність [5, с. 191–196].

Варто також зазначити, що сучасні підходи до викладання академічного письма в Україні дедалі більше орієнтуються на компетентнісну модель освіти, у межах якої пріоритет віддається не лише засвоєнню знань, але й розвитку здатності до їх критичного осмислення та застосування. Це зумовлює необхідність систематичного включення письмових завдань аналітичного характеру, які спонукають студентів до порівняння наукових підходів, виявлення суперечностей, формування власної позиції та її обґрунтування. Саме такі види діяльності забезпечують перехід від репродуктивного до продуктивного рівня мислення, що є визначальним для становлення зрілої академічної особистості.

Отже, результати дослідження підтверджують гіпотезу про те, що академічне письмо виступає не лише комунікативним інструментом, але й важливим когнітивним ресурсом для розвитку критичного мислення студентів. Систематична робота з письмовими текстами формує у студентів здатність до аналізу, синтезу, оцінювання джерел та побудови аргументованих навичок, що є ключовими для сучасної компетентної особистості у вищій освіті.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що академічне письмо виступає потужним засобом розвитку критичного мислення студентів. Аналіз письмових робіт, спостереження за навчальним процесом та анкетування студентів показали, що

систематична практика написання наукових текстів сприяє формуванню навичок аналізу, синтезу та оцінювання інформації, а також розвиває здатність будувати аргументовані висновки. Студенти, які активно залучалися до письмової діяльності, демонстрували більш усвідомлений підхід до обробки джерел, здатність критично оцінювати факти та формулювати власну позицію. Це свідчить про те, що академічне письмо є інтегративним механізмом, який поєднує когнітивні, рефлексивні та комунікативні функції в процесі навчання.

Результати дослідження також підкреслюють, що розвиток критичного мислення через академічне письмо має комплексний характер і залежить від системності, регулярності та педагогічного супроводу навчального процесу. Самостійна робота зі створення текстів спонукає студентів до активного осмислення інформації, порівняння різних точок зору та вибудови власної аргументації, що формує метакогнітивні навички самоконтролю, планування та оцінювання власної діяльності.

Таким чином, академічне письмо виступає не лише технічною навичкою, але й комплексним педагогічним інструментом, що формує сучасного студента як самостійного, критично мислячого та відповідального фахівця. Впровадження системних вправ з написання наукових текстів у навчальні програми сприяє підвищенню якості навчання, розвитку когнітивних компетенцій та формуванню аналітичних і комунікативних навичок, необхідних для професійної та соціальної адаптації в умовах інформаційного суспільства.

Отже, академічне письмо слід розглядати як стратегічний компонент освітнього процесу, що забезпечує комплексний розвиток критичного мислення та готує студентів до усвідомленого прийняття рішень, гнучкої взаємодії з інформацією та відповідальної реалізації своїх знань у професійній практиці. Впровадження системних методик академічного письма створює сприятливі умови для інтеграції аналітичних, рефлексивних і творчих навичок, що є визначальними для успішної академічної та професійної діяльності сучасного студента.

Список використаних джерел

1. Гладченко Л., Славкова А. Академічне письмо в культурі академічної доброчесності. *Цифрова екосистема сучасного суспільства*. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/b7e68931-cbee-41e5-84b6-ae24bb747036>.
2. Козаченко Н. Критичне мислення: філософія і педагогіка. *Актуальні проблеми духовності*. 2021. № 22. С. 251–271. URL: <https://journal.kdpu.edu.ua/apd/uk/article/view/4527>.
3. Козолуп М., Кокор М., Савчинський Р. Польські та українські студенти про академічне письмо: порівняльний огляд. *Центральноевропейський журнал комунікації*. 2021. Т. 13, № 3 (27). С. 352–370. URL: <https://journals.ptks.pl/cejc/article/view/208>.
4. Левченко Т., Шимченко Л. Академічне письмо як компонент професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Академічні студії. Серія «Педагогіка». 2023. С. 101–106. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.2.14>.
5. Петрасова А., Химинець А. Критичне мислення та школа XXI століття. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2020, С. 191–196. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2020.46.191-196>.
6. Савчук О., Єгорова І. Критичне мислення як педагогічна категорія: порівняльний аспект. *Проблеми освіти*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-100.2024.21>.
7. Хачумян Т. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій. Харків, 2005. 221 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0405U001798>.

References

1. Hladchenko, L., & Slavkova, A. (n.d.). Akademichne pysmo v kulturi akademichnoi dobrochesnosti [Academic writing in the culture of academic integrity]. Tsyfrova ekosystema suchasnoho suspilstva – Digital ecosystem of modern society. Retrieved from: <https://ir.kneu.edu.ua/items/b7e68931-cbee-41e5-84b6-ae24bb747036> [in Ukrainian].
2. Kozachenko, N. (2021). Krytychne myslennia: filosofii i pedahohika [Critical thinking: philosophy and pedagogy]. Aktualni problemy dukhovnosti – Actual problems of spirituality, 22, 251–271. Retrieved from: <https://journal.kdpu.edu.ua/apd/uk/article/view/4527> [in Ukrainian].
3. Kozolup, M., Kokor, M., & Savchynskyi, R. (2021). Polski ta ukraïnski studenty pro akademichne pysmo: porivnialnyi ohliad [Polish and Ukrainian students on academic writing: a comparative review]. Tsentralnoievropeïskyi zhurnal komunikatsii – Central European Journal of Communication, 13 (3), 352–370. Retrieved from: <https://journals.ptks.pl/cejc/article/view/208> [in Ukrainian].
4. Levchenko, T., & Shymchenko, L. (2023). Akademichne pysmo yak komponent profesiinoi pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity [Academic writing as a component of professional training of higher education students]. Akademichni studii. Seriiia “Pedahohika” – Academic studies. Series “Pedagogy”, 2, 101–106. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2023.2.14> [in Ukrainian].
5. Petrasova, A., & Khymynets, A. (2020). Krytychne myslennia ta shkola XXI stolittia [Critical thinking and the school of the 21st century]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia: Pedahohika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work, 46, 191–196. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2020.46.191-196> [in Ukrainian].
6. Savchuk, O., & Yehorova, I. (2024). Krytychne myslennia yak pedahohichna katehoriia: porivnialnyi aspekt [Critical thinking as a pedagogical category: comparative aspect]. Problemy osvity – Problems of education, 1 (100). <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-100.2024.21> [in Ukrainian].
7. Khachumian, T. (2005). Formuvannia krytychnoho myslennia studentiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv zasobamy informatsiinykh tekhnolohii [Formation of critical thinking of higher education students by means of information technologies]. Kharkiv. Retrieved from: <https://uacademic.info/ua/document/0405U001798> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 05.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.05.2026